

Llegenda de les Dones d'Aigua

Sant Iscle de Vallalta

Ubicació

Comarca: Maresme
Alçada: 122

Coordenades:

Latitud: 41.62435
Longitud: 2.56915
UTM Est (X): 464109
UTM Nord (Y): 4608159

Classificació

Número de fitxa 08193 - 64
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Tradició oral
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Ús actual: Científic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa Àlex Asensio
Data de registre de la fitxa: dv., 28/06/2019 - 02:00

Descripció

Les dones d'aigua són éssers mitològics amb aparença de fada que viuen en les aigües continentals com ara estanys, torrents, salts d'aigua, fonts boscanes, gorgs i grutes. L'existència d'aquestes divinitats femenines té el seu origen en creences paganes anteriors al cristianisme, per a les quals l'element líquid és font generadora de vida i feminitat. Efectivament, l'aigua fertilitza la terra i regenera la natura.

Als Pirineus i al Montseny existeixen llegendes de dones d'aigua que es pentinen les crineres i renten les seves robes les nits de lluna plena mentre entonen melodies encisadores. La gent creia que si algú era capaç de prendre'ls un vestit, mai no més no passaria pena. Hi ha també versions enfrontades pel que fa a la seva bondat, des del convenciment que no dubtaven a convertir les seves ofrenes en or o bé en carbó segons si la

persona que les havia vistes en mantenia o no el secret.

El seu record era encara molt viu en l'imaginari popular de principis del segle XX i va donar pas a la formulació de rondalles i romanços. Folkloristes com Joan Amades en van recollir les veus i les van traslladar als costumaris, i poetes i escriptors com Jacint Verdaguer o Víctor Balaguer les van incorporar al seus relats.

En el cas de Sant Iscle, la presència de dones d'aigua està lligada al gorg que hi ha prop de Ca l'Oller, que n'ha pres el nom. L'any 1927, Apel·les Mestres va escoltar el relat "d'una vella de vuitanta anys de Sant Iscle de Vallalta que conserva totes les seves facultats mentals i energies físiques" i que "ho havia sentit contar cent vegades al pare". Diu així: "Una nit de lluna, passava el pare per la vora de la riera de can Vives, i va quedar-se embadalit veient les dones d'aigua estenent la roba que acabaven de rentar [...] degueren descobrir-lo, perquè es van posar a cridar-lo pel seu nom; el pare, malgrat ell, va anar-s'hi acostant i les dones d'aigua van agafar-lo i van endur-se'l a dins de la seva cova. Lo que va passar allà dintre ningú ho ha sabut mai [...] fos que les dones l'encisessin i li fessin perdre la memòria [...] fos que l'amenacessin si ho descobria, el fet és que el pare mai va poder dir-ne una paraula". Aquell home no en va treure profit, però "un altre veí de Sant Iscle, amic del pare, que va passar-li lo mateix que a ell, quan va ésser dintre la cova de les dones d'aigua, va robar-les-hi d'amagat una peça de roba; i des d'aquella hora endavant l'abundor va entrar en aquella casa, que mai més va faltar-los-hi res".

Més recentment, Daniel Rangil ha transcrit nous testimonis. Com el de Lola Nualart, que havia sentit a dir que les dones d'aigua de Sant Iscle dels trossets de segó en feien or. O el de Maria Rosa Omella, que recorda com "les nenes de l'escola estaven molt espantades" perquè "explicaven que a les nits sentien com les dones d'aigua picaven la roba amb els picadors". I, finalment, el de Rosa Buhils, segons la qual l'Agustí de Can Bernat contava que una dona d'aigua "estava prenyada" i les seves companyes "van anar a buscar la comadrona de Can Caselles de Sant Iscle". Quan va haver nascut la criatura li van dir què li devien i la dona va dir que res. Aleshores "li van posar un grapat d'algo a la falda" a condició que no s'ho mirés fins arribar a casa, però vet aquí que "quan arriba més a dalt de Can Parera li picava la curiositat" i va veure que era segó. "Mal llamp!", va exclamar abans de llençar-lo. I tot va ser arribar a casa i adonar-se que "les miques que havien quedat eren or".

Observacions:

Cont. Descripció: Joan Amades va plasmar-ne una altra versió, més polida, al seu recull de rondallística. Però és l'autora i estudiosa local Matilde Verdura la darrera ploma que l'ha recreada i qui l'ha fixada en l'imaginari col·lectiu, fins al punt d'inspirar la creació d'una parella de gegants i de donar nom a l'escola pública del poble. Es tracta de la història d'amor consumat entre una dona d'aigua i un pastor anomenat Iscle, i del part del seu fillet a mans "d'una una velleta que vivia a Can Patiràs, la casa més propera". Com resa la tradició, "les companyes agraïdes obsequiaren la llevadora omplint-li el davantal amb quelcom que l'encuriós [...] i el desencís la colpí: era segó. S'ho va prendre com una befa i el llençà d'aquí enllà", però quan va ser a casa "totes les arruguetes i pleguets on hi quedaren restes s'havien convertit en or puríssim". El desenllaç té dos finals possibles. El primer diu que "baixà a la riera i es llençà a l'aigua desesperada, on va ésser engolida en càstig a la seva curiositat". Una altra tradició assegura que Can Patiràs sempre més va tenir bones anyades. Quant al pastor, va pagar cara la seva gosadia i vagareja eternament pel Montnegre buscant la seva enamorada.

L'any 2001, el cantautor Jaume Arnella va rebre l'encàrrec de compondre un romanço inspirat en aquesta contalla que va ser estrenat a Ca l'Oller com a cloenda del cicle de concerts "Primavera de les Arts".

Bibliografia

AJUNTAMENT DE SANT ISCLE DE VALLALTA (2016). Nou conte Dones d'Aigua. Santiscle, revista d'informació local, núm. 23. Sant Iscle de Vallalta. Ajuntament de Sant Iscle de Vallalta, p. 10.

FABREGÀ, Míriam (2009). Les Dones d'Aigua. Santiscle, revista d'informació local, núm. 17. Sant Iscle de Vallalta. Ajuntament de Sant Iscle de Vallalta, p. 7.

AJUNTAMENT DE SANT ISCLE DE VALLALTA (2006). Sant Iscle de Vallalta: la porta del Montnegre. Sant Iscle de Vallalta. Parc del Montnegre i el Corredor, pp. 28-29.

AJUNTAMENT DE SANT ISCLE DE VALLALTA (2003). Coneix Sant Iscle de Vallalta. Sant Iscle de Vallalta. Edicions Els 2 Pins, pp. 74-75.

AMADES I GELATS, Joan (2001). Llegendes de coves, roques, mar i estanys catalans. Sant Vicenç de Castellet. Farell.

AMADES I GELATS, Joan (1950). Folklore de Catalunya. Vol. I. Rondallística. Barcelona. Selecta, p. 102.

CORTADELLAS, Xavier i PUJADÓ, Judith (2016). Llegendes d'aigua dolça. Les millors històries de rius, estanys i gorgs de les aigües dels dos costats del Pirineu i de la Catalunya Vella. La Bisbal d'Empordà: Sidillà, p. 308.

DELHORT, Bibiana i JOSEPH, Fina (2016). Les Dones d'Aigua. Barcelona. Nova Casa Editorial.

FANLO, Àfrica i JOSEPH, Fina (2009). Dones d'aigua. La Vallalta: Col·lecció Una rierada de contes, núm. 1.

MESTRES I OÑÓS, APEL·LES (1933). Llegendes i tradicions del Montseny. Barcelona. Salvador Bonavia Llibreter, pp. 69-71.

RANGIL I BRUNET, Daniel (2008). Històries i llegendes de l'any vuit. Recull de la memòria oral del Montnegre (I). Capellades. Daniel Rangil, pp. 201-204.

